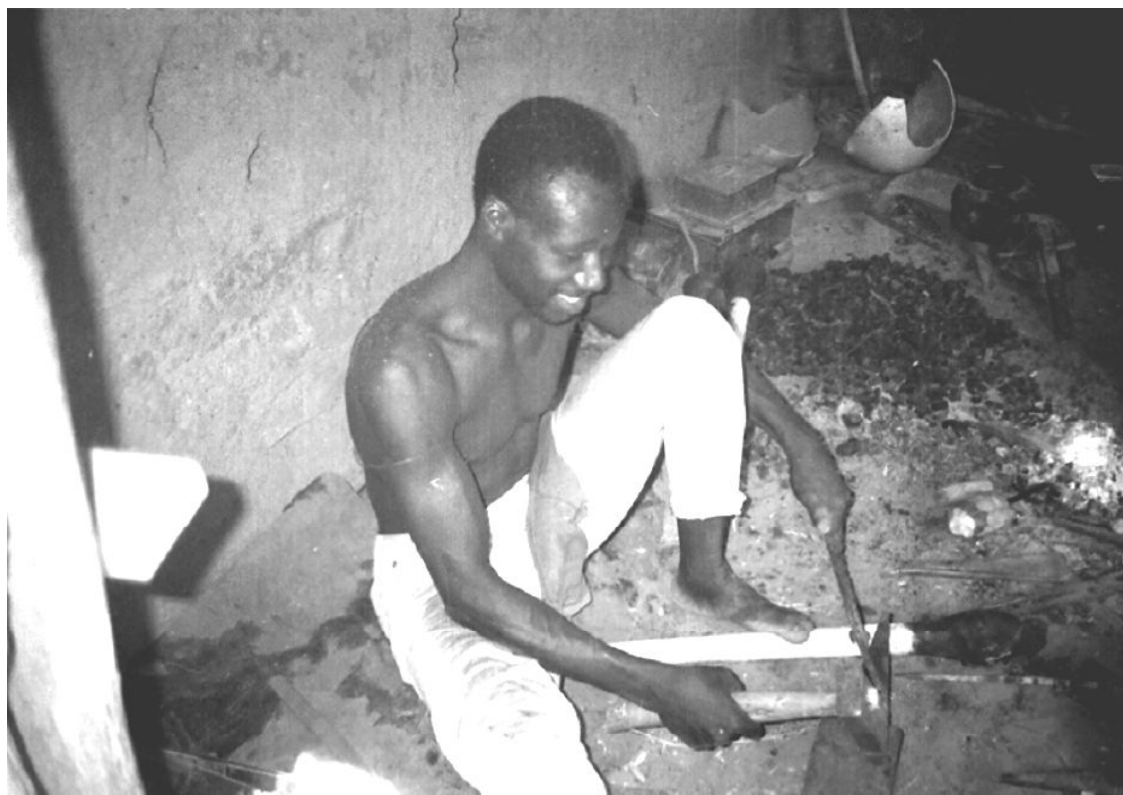

Baaraago

a do Xiisa Tananu

Nan giri Saako Banjugu Sunbunu

**«Barago et d'Autres Histoires de la Tradition Orale
Soninkée»**

Racontées par Sacko Banjougou Sounbounou

Baaraago

a do Xiisa Tananu

Nan giri Saako Banjugu Sunbunu

**«Barago et d'Autres Histoires
de la Tradition Orale Soninkée»**

Racontées par Sacko Banjougu Sounbounou

Langue : Soninké

Type: Livre d'histoire traditionnelle

Photo : Sue Smeltzer

SIL

Kayes, Mali

Titre: «Baaraago a do Xiisa Tananu», («Barago et d'Autres Histoires de la Tradition Orale Soninkée»)

Première Edition

Auteur: Sacko Banjougou Soumbounou
de Touroungoumbé, Kingui Diawara, Mali

L'Association SIL

BP 195

Kayes, Mali

Août 2004

Safandi Yinmu

Safandi Yinmu.....	1
Roraqe.....	2
Baaraago.....	4
Tagaaxun Buruju.....	25
Birahima Xibaare.....	27
Daawuda Xa Na Tage	32

Roraqe

Alla ma fo toxo seren da bire a ga da haqilen sugand'a danja. Kuudo seren n'i lenki dunan ja du da xunbane kaanataaxaade yi, a nan siri an n'an daarun tu. Ken moxo saanan ya ni, duna xannun muurunden fedden ga d'a njanniya na tagadunma (Saako Banjugu Sunbunu) taaxundi. Baawo sooninkara danben d'a naamen tangandaanon ga ni sooninkara jaxamalanun ya, a ken n'o maaba ti masalan lamaanu yi bakka tuwaaxu be sawunten g'a maxa sooninkara danja.

Ku saabu da, o da soron fanan (tage) danben ya sugandi ke kitaabe noxo. Kitaabe ke wa riini o tuyindi: Gannin xase (Jaabe Siise ga ji toorini Wagadu yi bire be), tagaaxun ga wurugi ma haqe be, ken do laada be siginten ga ji tagadu d'i tunkanu (Wagadunko) naxa.

Ken dangi falle, a w'o xibaarini Baanumaxa (tagadunman) ga ji bireene do tagon ja moxo be, a do be su sigan ga ji ke be yi i funen da. Ke kitaabi baane noxon ja, me sooxiye be ga ro tagadu d'i tunkanu naxa, ma ken ga sikki Baaraago (tagon debe) ga kareene tagon nan sanqi, o wa ken xa jiiin'a yi.

Kitaabe ke noxon ja xadi, Saako Banjugu Sunbunu da tagon burujun d'i follaqun fatanfansi, na taganjanmu fano ku naxati xa bangand'o danja.

O na tagadunma ke nawaari, nawaarinde be xenpa ga nt'a yi. Sooninkon ti: «Saado sere ga si tuunu, ma an ga fere tuunu, an n'an yinme tu fina.» Ayiwa a ken d'i yinme tu, na du tuyindi tanan ɗa, na tanan xa tuyindi. Sunbunu ke, an do kuufande!

Xa soro beenu ga da tagadunma ke masalanɗundi ti SIL jaamariyen ɗa, kun ni: **Muusa Dalla Saranbunu, a do Manmodu Sita Saranbunu ya yi, Xuusaane Gidimaxa.**

Baaraago

Ke ni Baaraago xiisan ya, o ga d'a kita Saako
Banjugu Sunbunu maxa.

Xayamanga, fatanbinun duurun yan ji no, i
duurun yan ji me da taaxallemaaxun ɗa. Baaraago
do Xayamanga, gingen ya j'i me naxa, i ga karini me
yi. Taaxallemun ya ni.

A koota ke be ga yinmankaaxun ɗa Xayamanga,
Daadonke Manga ya ni, a ga Sega ma Sello. I ga ti
Sega do Sello gunbu janɗe. Wuyannexe Siise,
Wuyansanpannexe Siise, a do Wuyanbataman Siise, a
do Helexelleneyan Siise, a do Siise Maxanbajo, a do
Siise jigira, i bogu ken wage ya.

Darappon j'a ya maxa Xayamanga, a ga merene
fatanbinnun renmun kanma. I do Baaraago ke be ga
ji taaxallenmaaxu, gingen g'i do me naxa, i ga tini
haqe be da tage, i wa tini «Tagadu». I ya sebetinten
nan ji Baaraago. Fate tana su ma ji kapp'i ya
Baaraago taaxen di, i taga duuru ga fe. I d'i
tagadunma. Tagadunma ke ken ni Baanumaxa
renmen ya. Kiyi lagare ke ya n'i ga ti Baanumaxa
renme. Ken ga fe, toxo tana ma j'a yi tagadunman
ga fe. Xa, a toxon ya ni Baano. Ken Baano do haqe
be ga taaxu me kanma Baaraago tonbonɗe ke
kanma, a yan j'i maxa jaxamala yi. I tan j'a ya yi, i
neenen j'a ya yi, i taru ku ma ji xiidini a maxa. Xa a

ni do tage baane ya batte, ken toxo ya faayi saasa tagadunmanun kanma. Baaraago tagadunmanun d'a yiriga, janmunu be haqen ga da me ni Baaraago. I ga taaxu i ga d'a wallafi: I ti kame do tannaxate, a do janmunu naxati. Xa kisima Baano ni bireene i ya. A ma ni janmu koono baane yi. A ga fo koono a ga bireene tagadu su yi t'a yi. A ti: «Fo nta siro duna, ma tage, fo nta bono duna, ma tage, gelli tagaaxu ga na bono, duna buren wa riini. Danbi siri gume, hawula siri gume. Man na xo tagaaxu ?»

A ni birene kame ke do tannaxaten do janmunu ku naxati ya ti ke ya. Ke be ga n'a maxa a koota, niipankunmen ya ni. Kanme kutiye xasu neru, a bita neru, tagadu wa sangana, i sewoyen sangen d'i naxaliyen sange, xoyi o ga tini siinan yilleye. I nda niipankunme ke kutu, i na faten bifind'a yi.

Baano wa taaxunu a koota, a ga ke be tinmi, ken ni janberen ya. Taganren yugun do taganren yaxarun na kuure, tagadunmayaxarun wa taaxunu. A koota i wa janberen suugunu, tagon wa regene.

Alla r'a na, o toxo ken taaxe noxo, ma tuwaana tana ga riini nan ro haqilun di. Ken xa haqen be ga ni Baaraago, a wa taaxunu kapp'i ya. A janmun ya ni Fane Tuudoga. Banbaranun yan ti Fane. Xa sooninkon ti Bonmu. Fullun ti Nbo, Kuruson ya ni, Kuruson Bonmu. Ken Kuruso faaba ya ni Bala Fane. Xa Bala Fane feti haadamarenme, jinnan ya ni. A ni kayitoorikutten ya kanma Faadensoyaako.

Bala Fane faaba ya ni Jungala. Jungala faaba ya ni Salumaxa Jinme. Kiiranfinkkinte ma Wurudunyaaxante. O ti Bonmu Tege Tuudoga Kamana Gille, Bonmu Tege Tuudoga Kamana Deppe. Ken ya da wanxaren seku n'a kini kisima Baano yi, na boto peri r'a yi, sebelenkaccun ga roon'i ya, a ga godongodan tigitini, na fate ke raga.

Ken wanxare ga segi koota be ya ni, Baano ga d'i kitten wara wanxarin fate ke di, i ga tini «jubude». Baaraago ga gidi, yugon do yaxare, iyoo! A ya ni ke yi, iyoo! A ya ni ke yi. Tagadunma yaxarun xosi ken ya na suuge yi nan ti: «Yeewo–yeewo.» Yeewo ke joppe timini tagadu ya da. Kame tannaxate janmunu naxati. Xa a sababun kite Sumaye dinme ya.

Kanme kutiye xasu peru, sooninken yaaxen ga na saxanjinmen wari, a haqilen ga yanqana ke be, ken ni soxo teenun ya. A fillande, ken ni soxo yokkun ya, n'a wutu yide, tonge, pandi, a do mexen yokku tananu. Ken bire nasaaran kiyen ma ri, a ga soxo yokkun dabarini. Ken bire giden xayen ya ni, sandomun xawun ya ni, mexe ke xayen ya ni.

Tagadu wa gilli i wa roono gunnen na nan daga koccen muuru. I ga tini kocce be da, «jebuura kocce». I w'a xajana Sewunmaran na. A ga na xaje, mexe ke a wa bakka a di, a jinman dunbe. Xa mexetaaxuron na senbene kaaran na, i dura. Mexe ke fo siren xa a wa sebene i duran kaara. I n'a wara m'a ga sinpi. I ga n'a wari a ga da finayen joppa, i

na mexe sire ke xunturanman wutu. Ken yan ji dabarini n'a wutu bunne, labo, xedo, yide, pandi, soxotongen, nan dag'a wara kaafan do tanmen ŋa. Hari marafa. I n'a ŋaana fo gabe yi.

Ken bire «araayen» ma soxu. Tagon renmu yan ji jebuura koccen xajana n'a ŋa mexen ŋa. I ji yitten xa kutunu n'a ŋa xaron do fo gabe, xo yidaxaro, labunxaro, a do xirixe, kafini gollun do gondamun ŋa.

A koota i nda ku dabari nan duguta, i n'i su kafu me di, n'i kini kisima Baano yi, i n'i ro farun ŋa. I na soro sugandi, n'i soxu faru ku kanma. Xa soro ku, i yinmanken wa sett'i sillenyaxaren ŋa, a na ware farun kaane, i na sukke d'a yi.

A nda ji bakka Baaraago, a do ke digaame yan bakka: «Fo nta siro duna yi ma tage, fo nta bono duna yi ma tage. Tagaaxu ga na bono, dunanburen ya riini. Tage renme ya ni danbi siri gume, ma hawula siri gume. Man na xo tagaaxu?» I wa tejene Xayamanga. I ga n'a ji roono, a do ke digaame yan roono non xa yi. Jaaxa, ke digaame da Xayamanga renmun tooro.

In d'a ko digaamen ŋa falle, nan ti Xayamanga renmun yinmakaaxun ga ji ke be maxa, Xayanfaabe Manga, Xayan Tanjigo Faabe Manga, Julufaabe Manga, Fulu Tanjigo Faabe Manga. Diŋa Ren Banna Jaabe, Toroosen Banna Jaabe, Faliilen Banna Jaabe,

soron bannan ni Laabe Siise ya. Jaabe xosi namaariyen kini Xayamanga renmun ɗa, nan ti ke naxamala ragen gaben ni, a nda ɗi roono Baaraago ta wo ta, a do ke digaame yan roono. A ga ke digaame be koono, i ke ma maana war'a yi. I ke m'a wari tage ra ga fo sironndini, sakkati a n'a bonondi.

I da kisima Baano katu Jaabe namariyen kanma, n'a yanqand'i setusin ɗa, n'a xallandoroken rag'a yi, n'a marafa baanen rag'a yi, sefe ma ri tanma baane be ga xallandoroken jiiban ɗa.

Baano saag'i tan ɗa, nan ri Baaraago tonbonjen kanma. A koota, tage be ga Baaraago yinmankaaxun ɗa, a xa ni sooninkantagen ya, a xa giri Xayamanga ya. Ken sooninkantage ga ɗi Xayamanga koota be, a toxon ya ni Negesilima, a janmun ya ni Tuure Saama, wagen ya ni, i na ti 'ji gume'. A ga bogu Xayamanga nan ri Baaraago taaxen di, a ga da sinbon wutu na fuluman wutu. A ga da jarintafeten tuntun wutu, na jarintafeten gujan wutu, a ga taaxu Bannamaaxu, tagadu kafi me yi. I da Baano xiri, i t'a na janmu xiri ke tage yi, a na danbe k'a yi. Baano t'i ma danbe wallahi tago beenu ga taaxu Baaraago, i d'i taaxu doome i m'a wallah'i ya. A ken legerintan ri ya, i ra nta katti na danbe wallah'a ya, n'a ɗi i ga ma danbe kita tagadu kутten ɗa. Xa i ga t'i na janmu k'a yi, a d'i janmun ri ya. I ti Tuure Saamake i nta do ken ɗa de! I na do janmun ya, a yinme ga da fo be muuru t'i gollen ɗa. Baano ti Tuure Saamake fe. I ga ti a d'i

janmun ri, a janmu ke xullen ya ni. I ti: «An n'a janmun jaana kan ja?» A ti i na t'a da Tuure Jarafa. N'a sababun ja a ga da sinbon wutu na fuluman wutu, a da jarintafeten tuntun wutu, a d'a gujan wutu. I n'a kuuni, i na t'a da «Tuure Jarafa.» O da ken tage kuuni o t'a da: «Tuure Jarafa.» A koota, a da ken tage ya ni Baaraago tagon yinmankaaxun ja. O ti «Banbure», Nege ken ware. O xosi kande o ti «Banbure». Tuure Saama, a xa ware. Tuure Jarafa yan xosi kande.

Ken bire, Baano ri nan dantaxi, tagadu su wa me kanma, Banbure Tuure d'i kafon da. Banbure ti: «Lemunu, axa da Baano digaamen mugu?» I ti: «O d'a mugu.» Ken bire a ti: «Lemunu, axa jaabi kan moxo?» I ti: «Banbure, an faqilen ga da ke be kin'an ja, an ra w'a koono, o n'a mugu. A ga na gem'o sahaaban ja, an ga na noone be kutu, o ra nta dangin'a yi.» A ti: Digaame be g'i ke maxa, Baano, yaal'an ra wa saagene dagana Xayamanga ba? Nan saage an ke digaame yi an royinte, a d'an bogunte? Baano ti i ra na ken ya yi diinanta fana ke yi. A ti gelli setusi be ga rag'i ya, a do marafa be ga rag'i ya, a do xallandoroke be ga rag'i ya, tanma be ga n'a jiiba, i ga na ku naxati kita, i sagene dagana ya. Bunnatanko a do Saamuganko, tagon renmun faqe, i kafi me yi, i da setusi baanen kini Baano yi, na xallandoroko baanen kin'a yi, tanma be ga n'a jiiba, na tanma ke saag'a jiiba, na marafan kin'a yi.

Siina fillandi, yokkun ga dagana, Baano sox'i kanma. A ga bakka, a do digan baane ke yan bogu: «Fo nta siro duna ma tage, fo nta bono duna ma tage, jaaxa tagaaxu ga na bono, dunanburen yan riini, danbi siri gume, hawula siri gume. Man ni xo tagaaxu?»

A do ke digaame bogu Baaraago, a d'a ro Xayamanga. Ken bire Manga Jaabe Siise, a da namariyen kini Xayamanga renmun ɗa xadi, lemunun da Baano yanqandi bakk'i setusin ɗa, n'a marafan rag'a yi, i d'a xallandoroken rag'a yi, sefe ma ri tanma be ga xallandoroken jiban ɗa. Baano tere, m'a ga riini Baaraago yi xadi, a dantaxi tagon renmun da. A koota Banbure da lemunun kafu me yi, a d'i taaxundi. A saage Baano tirindini, Baano saag'i sefen ɗa. A d'a koyi lemunun ɗa. I ti: «Banbure, an ga n'a wara noqu be, o wa no.» A ti: «Baano!» Baano ti: «N naamu.» A ti: «Yaal'an ra wa saagene dagana ba?» Baano ti ku beenu ga rage i ga n'i kita, i kutte wa saagayen falle, diina ta fanan ɗa. I kutte w'a konnen falle diina ta fanan ɗa. Ken bire hooraaxun xoten ya ni. Axa n'a tu hooraaxu feti naxamalan janmu ke yi. Hooraaxu feti hooron janmu ke yi. Komon janmun ɗa kuupini yogo yi, an w'a niini hooron jikkun ya n'a yi. Hooraaxun ni yaaguransiraxun ya. Hooraaxun ni likke yi, i ga n'a jon koy'i be yi, an n'a tu i da likki xooren ya kij'an

ɲa, a ga xo Maama Donna gide, i ga d'a taax'an yinmen ɲa.

Ken bire i saage tagadu kappa me yi, i d'i kini Baano yi. Siina yillakara, layidu be g'i do Xayamanga renmun naxa xadi, a ga ni golinyokku ku ya, i d'i dabari xadi. I d'i kini Baano yi. A set'i sinlenyeere ke yi, a ware farun kaane.

A ga bakka, a do ke digaame yan bogu xadi. A ga roono Xayamanga a do ken digan baananne yan ro: «Fo nta siro duna ma tage, fo nta bono duna ma tage. Tagaaxu ga na bono dunanburen yan riini. Danbi siri gume, hawula sirijoofa gume. Man ni xo tagaaxu?» Ken ya faayi ta sikkandin ɲa; tagadunmanun ga xos'a ko nan ti: «Xayamanga renmun da Baano yanqand'i sin ɲa ta sikko, i d'a xallandoroken rag'a yi ta sikko, i d'a marafan rag'a yi ta sikko, sefe ma ri tanma be ga xallandoroken jiiba.»

A ter'i tan ɲa xadi, nan ri dantaxi Bunnata do Saamuga danɲa. Banbure ti: «Lemunu, axa da Baano digaamen mugu?» Wagon renmun ga da golle be dabari, digan baane ke ya ni, Manga Jaabe Siise g'a koono abada. A ti: «Tege ra nta fo sirondini sakkati xa a n'a bonondi.» Baano ken d'i yokken faga, doore be ga ɲ'a tongen raqen ɲa, a d'a bag'a yi.

Saasa ke tago, Bunnata do Saamuga, o faayi me kanma, gollen kutten tox'o ku togo ya maxa. Digaame be g'i ke maxa, i g'a konno, gell'a ga genma axa yi? I ti: «An digaamen ni kan xa yi?» A ti: I ke digaamen ga ni ke be, laayidu be g'o do Xayamanga renmun naxa, gell'o ra ga fo sironndini o n'a jopp'a ken Jaabe Siise yi. O ra ga fo xa bonondini o n'a jopp'a ken Jaabe Siise yinme yi, a tuwaaxun na r'a di. Ken bire o na dangi katta duna kutten ŋa. Baawo Jaabe digaamen ya ni: «Tege ra nta fo sironndini sigaali a n'a bonondi.» O kitti batten ga ni fo wo fo yi, baabe su yinme ya n'i kitti batten tu, n'a wutu bunne, labo, tonge, fanti, yide, fo wo fo ya ga ni mexen ya, ma yitten ya ga ni, ken ni tagen do sakken ya golli battu yi. Wullen ga ma soxu do ke be ma batte, mexe ga nt'an fate, an ga da ke be dabari ku siino sikki, a ga gilli Baaraago a ga dagana Xayamanga, an n'an korotun ŋa n'i xiri, in ŋim'an ŋa. A waxati ji duuru nta malasono.

Tagadu, baane su ten'i yugunkonpen ŋa. Baane su d'i korotun ŋa, an d'i xiri. An ya ga da yitte be kutu n'a segu, an ya ga da jebuura koccen xaja na fo be dabari, a su ŋum'i kaman ŋa. Xayamanga renmun lasame, i toxo taaxen di.

Jaabe Siise da Xayamanga kafu me yi. A d'i taaxundi. A ti: «Golle be o g'a noxo, axa w'a tu ba?» Xayamanga renmun ti: «Har'o ga m'a su tu, o n xawa o ga da taagumanse wari.» Anha! A ti: «Axa

taagumansa warinten ni kanni?» I baananbe su ti i ke ken xooni, fo wo fo su ga n'i maxa gollijanyokke yi, tagen ya kitti batten ga ni, i nt'a tu i ga ro noqu be yi.

Jaabe ti ken bire axa ga moxo be, i xa yinme wa xo ken moxo. Hadamarenmen xa ra nta birene abada ke duna di n'a ni soxura ga nt'an ɗa. Hadamarenme ra nta birene ke duna di, n'a ni an ga nta birene soxo fon ya. Alla ya fo n'i kanteqe, gell'a ga na kanmen texendi an ga ma soxo, an ra nta katta na soxofon kita an ga birene t'a yi. Ken bire sooninken renme o ga ma ni ke be tu o d'a tu. O n saage katta togon ɗa. I naxamala ke be ga riini a ga digaame ke be koono a ga d'o tooro, i ga d'axa janba a yi, ta sikko, axa tuwaaxun nan r'a di, ken ya faayi tagon renmun maxa, i ga d'i gollijanyokkun wutu. Xa o m'i kitten d'a raga. Har'o ga n'i kitten d'a raga, a wa xo o yan da gajanje muur'i ya. O n'a golli ti haqila sire yi.

I da faaren deɗe katta Banbure Tuure yi, nan ti kandaaran ri, gunnen gollijanyokken nt'i maxa. Banbure ti baasi fe i n daga i n'a ko Xayamanga kanman da, nan ti a ga da digaame be ko Baanumaxa renme ke yi, a ya ga ni tagadunman ɗa, kisima Baano. A d'a ga da lemunun janba Baano yi, i ga d'a katu n'a setusin rag'a yi ta sikko, n'a marafan rag'a yi ta sikko, n'a xallandoroken rag'a yi ta sikko. Sefe ma ri tanma be ga xallandoroken jiiban di. A ga

digaame be koono a kanma ti: «Tege renme ra nta fo sirondini, billa t'i n'a bonondi.» A n'a tu golle ke ma dabari Baano yi, a ja tagadu su ya yi. Bunnata do Saamuga, a dabar'i kun ya yi. I xa faayiga da ken ya xurand'a da, gell'i kun ra ga fo sirondini, m'i ra ga fo bonondini, i w'a joppa Xayamanga renmun ja. Axa tuwaaxun nan r'a di. I yille riin'i dantaxi Jaabe Siise da. A ti: Baasi fe, i ga da sefe be k'a ya faayi ke mene. Xa r'o n'a faayi o n daga tuubi tagon da.

A da soro sagara n'i dege Baaraago, i n daga Alla sago saaga tagon ja. Tagon bar'i tuubun ragana. A falle a yille haqila siri gumu tana sagarana, a d'i xa wara dagana, m'a ga tinmene ta sikko, i bara tuubun ragana. Ta sikkandin ga dangi,ken bire jaabe Siise ri manni dabari? A giri a da tuwaanon muuru. A nda tuwaana be xibaaren kita, a na kij'a yi, ke sooxinje war'i do tagon naxa, a xa i kun ra nta birene tago ku golli dabarinton ga fe. I n'i deema i d'i ra ga genme moxo be. A ga na kije tuwaana su, na moxo ke fill'a da, ken na t'a da: «Baasife. An ra wa saagene fina, o ga na wuyi saqa, Alla ga na yilli sire kara, gelli kamanen ga na ke be koy'i tunkaaxun noxo, m'i ga jaab'an da ti ken ja. O na gollen golli ken kanma. Selijen ga na ji tini haaju ni ko yi?» Ken d'a ji Jaabe Siise ken giri nan ti haajun n'i ke ya. A koota a n'i yinmen faga ken tuwaana di. Moodin ga na ji gilli salli kan ja, a wa Jaabe jiini taaxunu. A na t'a da: I d'an ga fete me yi fo be, i ri do ken ya. Moodin

na jaabi: I ke d'a muuru o kaman ɗa, i ma feera kit'a yi, axa do tagadu ra ga genme. Ken bire a na yille. A wuru do tuwaanon ɗa, n'a wutu moodin ɗa, katta manjaari sedaana, a do laturu kattaana, kafini jinnagumu, a ma gemu sahaaba.

Siino jeri, siina kemento jeri, xasu jeri, xasu kemento jeri. Koota, Alla ri a do tuwaana katundi me yi. Saafaraanan ya ni. Ken tuwaana, Moodi Mangane ya ni. Ken Moodi janmun ya ni Mangane. A da Moodi Mangane ke sagata, a mukkunma, n'i noxodufi ke k'a da. A ti: «O n'a koyi Alla yi, kome nta katta fo da. Alla yan katta fo da. Gelli Alla ga n'o wuyindi jamu, a ga na kille be koy'o yi o gan xawa bakka t'a yi, o na masala ken di.» I ga wuyi saqa, yillen ga kare, Maama Jaabe d'a sagata, a ti o ga fate me digaame be yi, i ri do ken ya. Moodin ti: Baasi fe, an ga ri do digaame ke be yi i d'a muuru o kaman ɗa, Alla be toxon ga ni Jabbaaru, a ya toxon ga ni Xafaaru, i d'a ɗaaga. Fon n'a ya maxa, jeme fo ga fe. Baawo a ken yan ti o n'i ɗaaga, i n'o ku. A ti: I ga d'a ɗaaga, a da taagumanse kooy'i ya. Fo fana, an wa feera ɗaana gunbu binnen ɗa, ke be ga saare Xayamanga, fo xullen funsu baane ga nt'a yinten ɗa. An d'a na ri. Ken ga na kite, a ga da «aaya» be koy'i ya wuraaxun noxo, i w'a gollini n'a kin'axa yi. Axa na gunbo ke wanqi t'a yi. A noqu n maxa toxo «aaya» ke jin ga ma kij'a yi.

Axa na gunbo ke xata axa d'a na daga Baaraago. Axa ga na tagadu su ni me kanma sere baane ga ma manke, axa tuubu ke nta ragene de! A da ke koy'i ya taagumanse. Xa axa ga na daga axa ga d'a ni sere baane mankanten ga ni tagon renmun di Baaraago taaxen di a ga xoto moxo su, i w'axa tuubun ragana. Axa tuubu ke ga na rage i wa gunbo ke karini. I ga na gunbo ke kari, hari tiyinkusura baane ya ga na yige gunbo ke tiyen na Baaraago, sere baane ya ga d'a r'i raqen na, tage do tage ntaxa kiraana me kanma debe yi, sigaali xa i yinme duurun na me kafu t'i na debe taaxundi ke, i ra ga fankan kitana. Tagen renmen wa sanqini do duna yi. Fullen wa tagen kitta, suraqen wa tagen kitta, masasin wa tagen kitta, hari maninkan wa tagen kitta. Ma sefe xannen ga nt'i be yi. Ken ga fe, baane su wa tagen kitta. Xa, n'i toxo me kanma, sere ra nt'i da. I me tigitinto, sere ra nt'i da. I ga da golle ke be golli, dunje ga na yige tiye ke yi su, i saqini ya. I xa ga na sanqi su, i fankan roxo. Axa ga fo be mulla axa wa ken kitana.

Ken bire Jaabe Siise saage. A koota gunbu binner kit'i yinme maxa Xayamanga. A saare non ya nan xoro no. A d'a ri, n'a koyi moodin na. Moodin da «aaya» ke dabari a d'a kin'i ya. I da gunbo ke kaane wanqi, n'a falle wanqi, ma a ga xuraana i danja nan ti noqu nt'a fate ke, «aaya» ke jin ga ma kipe noqu be. I da soro sugandi xadi, i d'i soxu gunbon kanma, n'a ro komo yugon kitten na, a d'a n'i batu.

M'i ga riini tonbonjen kanma Baaraago, nan dantaxi Banbure Tuure da. I ga dantax'a da, a ti: «Baasi fe, siino jeri an do yugo ga me yi, a ya ga d'an gaja, a ga nimisi nan saage yillene d'i falle yi, siino ku jeri noxon di, a ga riini t'i wa tuubini an da, gell'an xa ga ni kame hadamaren danbe yi, an xa xawa an nan saage. Xa Jaŋa ti: I baane ya na kunmen noxo, xa i baane nta sellan ŋa. An ga d'a mugu i ga ti waali, yellin baane fe. Yelinun ga na gabo xaayen ŋa ma i ga na gabo jonjen ŋa ya ni, waali na war'i ya. Ken n'i xirisen ya. Sere su ra nta jaana kafo yi, an ga jaana du da xirise yi, an ga jaana du da lemine. Soron ga na kafi ya ni, i na xirise duran bagandi. Lemunun yan katta n'an ja xirise yi. Ken bire axa bisimilla. I na faare wara kafon ŋa.

Banbure Tuure da faaren wara kafon ŋa. A da Kisima Baano xiri nan t'a na tagon gansi i na me ji Baaraago tonbonjen kanma. N'a wutu Bannamaaxu taaxe, Kabamaaxu, Fanbiiru, Cebeesu, Bekkesu, Hawurixaare, Banbixaare. Kundanu ku jeri, a sig'i ya. Tagon renmun da me ji Banbure Tuure yi. I ga da me ji, a dantaxi ti Xayamanga digaamen ŋa, i me wari konpen ŋa i batunmisiiden ŋa. Tagadu ti: «Banbure, mani jaabu n'an ken maxa?» A ti: I ke ni xirise ya, i xirisaaxu ke i n'a do giya kita, axa lemunu ya n'a jaana. Xa axa ga da jamariyen kini, jaabu be g'i maxa, yere d'o billa daga, i na jaabu ke ko axa n'a mugu. Siino jeri an do sere ga fanxene, a ga

riini nan ri Alla sago saag'an ɗa, yanp'i maxa. A ga da kame fo bure dabar'an ɗa, an xa n xawa an nan saage. An sondomen na yille. Ken bire Daakonke Manga d'i kafo, i d'a tu nan t'i da fo bure dabari. Siino peri i na kille ke kanma ya do tuubun ɗa. I tanpi. Xa r'o n'a faayi o n'i tuubun raga. Tagadu ti: «Ken wa jaana.» I d'a koyi Baano yi, Baano ti: «Hatte. Hadamarenmen ni ya, an na duɗefin tu, an na barafin tu. Yugo su ga ke duna, duɗefin ga na koy'an ɗa an ga nt'a duran tu, barafin ga na koy'an ɗa an ga nt'a duran tu, i ga da fo wo fo koy'an ken ɗa, an ken ga duɗene t'a yi, an n'a tu nan ti ken feti hadamarenme yi, yonkirante ga ni.» A ti: Tago! I d'a tu nan ti i ke gan xawa do tago be batten ɗa, axa baane ya ni. Baawo axa wa duɗe fin tu, axa wa barafin tu. Xa r'o n daga, n ga da ke be ko o wa duɗene t'a yi. Xa o ga na kip'i saagene a koono ya Manga Jaabe kanma, a n'a tu nan ti axa sigira ke siren ya ni. Tagon ti: «O na ken ya mulla.»

I da me batu i ri. A ti faarun danɗani: «O d'axa tuubun raga. Xa, axa daga axa n'a ko Jaabe da, ti “tagadunma ke a wa riini a ga na gell'a do digaame be ga na gir'i ya tuubun ragene ken ya kanma.”»

I da killen wutu i daga, i da gunbo ke toxo no. Baano d'i sinlenyeeren xirixen siiti, na killen wutu. A ri m'a ga riini Xayamanga ro raqe, a ti: «Fo nta siro duna ma tage, fo nta bono duna ma tage, tagaaxu ga na bono dunanburen yan riini. Man na xo tagaaxu?»

A do ke digaame ro m'a ga riini Jaabe yi Xayamanga beran ɗa. Xayamanga bogu i d'a bisimilla ti daroye yi. Baano ti Jaabe i ma ri nan ri yanqa. A ti: I ga ri ti ke be, digaame be i g'a koono, an ga d'i yanqand'i setusin ɗa ta sikko d'a yi, n'i marafan rag'i ya ta sikko d'a yi, n'i xallandoroken rag'i ya ta sikko d'a yi, sefe ma ri tanma be ga xallandoroken jiiban ɗa, i saage riini ken digaame ya ko. An n'a mugu an taron di, a ga na gem'an ɗa. Jaabe ti: «Baano!» A ti: «N naamu.» A ti: «Naxamala be ga n'an ɗa a nta xawa do tage batte. Tunkanyugunɗaxamalan ya n'an ɗa.» A ti: «Baawo an kiilun xoten ni. An ga na mali fi be yi an nt'a walla an ga m'a kij'i xenpan ya yi.» A ti: An nan xawa do tunkanyugon ya. An nan xawa i ke Jaabe Siise ya batta. Xa tage ɗaxamala fet'an ɗa. A ti: Xa i n'an tirindi an ga digaame ke be konno. Digaame ke ga ni ke be an n'a yillen kara i n'a mugu. A ti :«Soro xoore Manga!» A ti: «N naamu.» A ti: «Manga renme Maabe!» A ti: «N naamu.» A ti: An ga nd'i tirindi ke digaame me, o ma ɗi kijene yere. Xa ke wucce ga d'o ɗi me, an yan d'a xanu. An ga d'i tirindi saasa xadi, i n'a yillen kara an da, a xa ma bono. A ti: An ga d'a wari i ga ti: “Fo nta siro duna ma tage, fo nta bono ke duna ma tage, tagaaxu ga na bono dunanburen yan riini. Man na xo tagaaxu?”

A ti: Maana be g'a yi, i w'a wure koono, baawo i ke nta dolo minni, i nta ji malacce minni, baabo nta

koosini i raqe ke yi. I ga sefe su konno an nta bote wall'a yi. Baawo i d'a xense i yonkin ɗa nan dugut'a yi. A ti: «Axa w'a koono sooninkandigaamen di nan ti duna sooman ni tage ya.» Jaabe ti: «Toɗu.» A ti: «Axa w'a koono sooninkandigaamen di nan ti: “Tunka sooman ni tage ya.”» Jaabe ti: «Toɗu.» A ti: «Ku sahanton ya ni duna ren fanan ni tage ya.»

Ken bire a ti: «Jaabe Siise!» Jaabe ti: «N naamu.» A ti: Fo fana i n'a k'an da: Alla ya fo ni kanfaton jeri do jiiɗanfanfaton jeri. Jinnan do malikkannen do hadamarenme, xiili fon do kanpinte. A ti yonkin xalifandan ni Alla ya. A yan d'a xalifa tage fon su yi. A ti xa, a da xaaxon duran sugandi n'a bagandi siinen noxon di, a wa kanmen texendini. Kanmen ga na texe a ti fatanbinnen miirini manni yi? Jaabe ti: «Soxo yokku. An faqilen saqa ku ya kanma.» A ti: «Kun soxo yokku su ko kitti batte n'i ya?» Jaabe ti: «Tege.» A ti: Ken ya ni i ga ti fo ga siro tage, fo ga bono tage. Fo nta xo tagaaxu. A ti: «Toɗu.» A ti: «Jaabe!» A ti: «N naamu.» A ti: Gell'a sikkannan ga na ri sere be di, an na ro jooxen ɗa an na du faayi selli tage kitti batte ga nt'an ɗa. A ti: «Baano!» A ti: «N naamu.» A ti: «An digaamu kun xa xasu, xa toɗun ya ni. A ti: O duje. Xa i ke n'a mulla an nan ɗa i ke ya da ɗaxamala. Baano ti: I ra nta tunka tana batta nan dangi tage di. Baawo duna sooman ni tage ya, tunka sooman ni tage ya. A ti: «Tunkallenme nta duna di tage ga fe. Daarun sere ya ni tage jiiɗan an

gan faajun wuunu a yi, a n'an faaju ke siro. Xa tage ma ni sere niini de! A g'i faajun wuunu a yi. Tege ma ni botulaaxu tu. Tege ma ni jaageye tu. A ni birene i futten ya, a d'i soobe. A na soron birandi do du yi.»

Ken bire Baano yille katta tagadu ya, na namariyen kini Banbure yi, Banbure da tagadu su kafu me yi. I t'i na gunbon kari. I ga gunbo karini, sefen ga joppe tage ke be follaqe, Jungora–Nooginte–Jinme, Sallumaxa–Jinme, Kiiranfinkinte, Wurun Saanante: Bomu–

Tege–Tuudoga, Kamana–Gille, Bomu–Tege–Tuudoga Kamana–Deppe. A koota a d'a ni ken tage daga gunnen di. Tagadu kafi me yi i tirindindi, a baane yan manke. I ti: «Sumaye ga nta yere, o ra nta gunbon karini de! Ken ga fe a xa n maxa daga nexu du yi. Sumaye ga da tanjikke renme be saara, yugun do yaxaru, tamun do karagon ga na yugo, tamun do karagon ga na yaxare yi, yaxaru ku tami do karagon xunban yan da Sumaye Jinme saara.» Banbure ti: Baasi fe, a ga na ken ya, tagadu! I wa namariyen kinn'axa yi, i kisimaren ya ni. A ga na ri i ga n'a k'a da, a nta digi raxe kitt'a di. Axa da gunbon kari.

I da gunbon fanqa i d'a xurusi. Ken falle i da gunbon xexe. I ga dugutana soorunbaganden na waxati be, tage ni non na koota, a janmun ya ni Gooribe. Ken tage toxon ya ni Maxa. I wa tini Haagana–Tuurinte–Maxa. A d'a ni a gotonten w'i ma

fallen ɲa, saaxe ke d'a wa dangini. A yaaxen ga xenu tiye ke di, a da wuyen wutu. Saaxen da feeran su ɲa, a bara kuurunu. Ma kiilunun ga sikki d'a yi, i d'i du toxo: «Ke yaxare de! An n'a tu gell'an kin'o yi, renme ke ga da wuyen wutu, harisa a ma kuuru.» Baano ti i ke d'a sinma lenme ke yaaxen ga soxu tiye ke yi, a faayi wuunu ken ya yi. I xosi kusura kutu bakka gunbo ke teyen fallantan ɲa, n'a kini Baano yi nan ti a n'a kini yaxare ke, a n'a biyi leminen da. Baano d'a kin'a yi, yaxaren ti a nta wuunu do tiye yi. I ti: «O d'a tu. Xa an d'a n daga an n'a biy'a da.» A ga d'a raga baane, leminen kuuru. I ga daga sigi-sikke Maxa r'a di. Saaxen d'a soxu yinben kanma a d'a biyi, n'a kutu, n'a kini renmen ɲa. A d'a yiga.

Ken bire i ga na tannaxaton kari, i na korotun ya sumunu n'i cu, kame do tannaxate a do xudu naxati wa bakk'a yi. Naaburen ni xudu naxati ya yi. Xa ji duuro nta molosono. An ga d'a wari jin ga moloso su, fo tana walax'a yi a yogo fe. I nd'i cu, xudu ku wa ɲaana kame a do tannaxate a do xudu naxati ya. I na xude soxondi saada su kanma.

A waxati koroosinden ya n'a kanma, xude ga ma daga tage be saadan kanma, an futtan yaqu, an renmu, an kore, har'i ga ma sefe, a wa xuraana i da nan ti tagadu d'a koyi nan ti an ken feti halaale.

I da saadanun saada i duguta, soppinden falle. I d'i korotun sum'i da i cu, i ma toɲu ko, xudun tox'i

xudu naxatin moxon di. I saage i sumun'i da i cu, xudun tox'i xudun naxatin moxon di. I ga na kaawa tage be di i ga n'a xiri, ken ga n'i korotun sumu n'i cu, xudun ni i xudu naxatin moxon ya. I da tagadu su yoori nan konto. I lasame.

Ken falle tagon ti: «Banbure!» A ti: «N naamu.» Ayiwa i ti: «O ku d'o sigiran su ja de o konto!» A ti: «Axa konto manni yi? » I ti: «O ga na gunbon kari o na korotun ya sumunu o n'i cu, xudu ku wa jaana kame a do tannaxate do xudu naxati, xa o da feeran su ja xudu ku ma bagu i xudun naxatin moxon di!» A yinme d'i korotun sumu a d'i cu, a konto. A da feeran su ja, a konto. Ayiwa a ti: «Togo o na ke jaana kan moxo?» «Ah,» i ti: «Keeta ke o ku nta ke jaaji moxo tu.» I ga toxo sikki

Baano ti: Tago! Saasa i ke ga fo be koono: xa r'o n'a faayi, tagadunman yaaxe tiyen ja, har'a ga na fi tana wari, a ra ntax'a bagandini xurayen ja. A ga ke be bagandini xurayen ja, ken ni i ga dunje kitta tiye ke di ya ni.

Ken bire a ti: I ke ga d'a wari moxo be, xa r'o na saadon saada, kafo su g'a di xirise w'a yi. Xirisu ku ga me batta moxo be, o na xudu ku naxati taxandi xirisun naxati ya. Tagadu kutte, fo wo fo n'i saadan wutu kundun ja. I ti: «An da tonju ko. Xa r'o n'a ja ken moxo.» I da saadon saada. Xudu ku naxati, i d'i ro xirisun naxati saadon kanma. Tagadu kutte, fo

wo fo d'i saadan wutu ken moxo. Sumaye saadan yan toxo a wa gunne.

I da Sumaye saadan kini Baano yi nan ti: A n dag'a kin'a kaagunyaxaren ɗa nan ti Xayamanga renmun ri tuubi. I do gunbo be ga ri, i da gunbo ke kari lenki. A saadan faayi. Baano daga saada ke tumsi.

Sumaye ri nan giri gunnen ɗa. A d'a ɗi yaxare ke da tiye ke yilla nooren di. A d'a yilla n'a kuppa, a ma xude wari. A butu. A da tiye ke do nooren taaxu biiren tejen ɗa.

Sumaye ga ri, a da salaamun dabari, yaqen m'a nimi. A saage n'a kuuni, a m'a nuni. Ken bire a dangi a daga taaxu. A ga da wucce taaxu, a ti a na ji kin'i ya i ga minni. Yaxaren ti: «An n'a tu fanjen ti an do lallen naxa.» Tege ke d'i yinmen wutu kanmu a d'a jimindi, a giri nan daga mini. A jock'i taaxen ɗa. A ga da wucce ɗa xadi, a ti a na ji kin'i ya i ga wanqini. A ti fanje nt'a do lallen naxa, fanje nt'a do jooxen naxa. A yinme da jin xesu n'a ro beelon di nan daga wanqi. A ga wanqi nan bogu, a ti a n'i yiganden kin'i ya. A ti fanje nt'a do sorokonpen naxa. A daga yiganden wutu, a ri a taaxu a yige.

A ga yige nan duguta, a ti manni xibaaren soox'i falle? Tagon yan soox'i falle, ma tagadunmanun yan soox'i falle? A ti: «Tagallen yugo be ga na daga gunne an ga nta fallafaayiye tu, tagon do tagadumanun sooxini an falle ya.» A ti xadi: «Gell'in

ke ga ma ri an ka ke, n ga ni be an yinme w'a tu. An sikkanten ga ke be nan ti a w'in ke da biten ɗa, Baaraago tagon d'a bagu in da biten ɗa. Giri an nan sigi, an na noore be ga biiren kanma faayi ke! Tuubun ga ɗa ti gunbo be yi, Baaraago su ga d'a kari an saadan ya faayi kanmun di. Gir'an n'a faayi! Halaalun ku, xudun yan dagana kun saadanun kanma. Xa gir'an nan an saada ke faayi! A ga garbasu a ga da saadan yanqandi a ga d'a yilla n'a kuppa, a da yidanxaren wutu, tirindinde ma r'a di. Yidanxaron yan da tagon saqi Baaraago.

N'a sababun ɗa Moodi Mangane da ke golle, gunbu binnen ɗa.

Baaraago kareyen sababun ni ke ya. A do lenki naxa nan ti tagon duran deben ya faayi ke yi, yaaxe m'a wari, sakkati nan ti i duran jamaanen ya ni ke yi.

Ke ni Baaraago tagon digaamen ya. Xa a d'a ɗi tagaaxu ɗa katta Xulunjumu fanɗen ga kareene, ken bire i ma fandunben kara. Akkara ma ɗa, Gaana ma ɗa, sefe ma ri Baaraago taaxen ɗa.

Tagaaxun Buruju

Tagaaxun joppe minna? A jopp'o maxa gell'o ga ɗi taaxen ɗa Makka. N'a wutu Madiina, Saami, Yemeni. Ken ya saabu da kusantagon ga tin'i kun ɗaxamalaaxun da ɗaaran su ɗaaraaxun saama ti tanɗere wujuune siine. A ga konni ku beenu kanma i w'a wure tu. Baawo Isa kaman ga tagandi, a da kame

do tanpille do wujuunu naxati annebinyinme ya taga. Xa a d'i taga ti sababu ya. Sababu ke ni kan? Alla joŋa Nikkinaaren fina ya, kalle dabariyen falle. A ri, bireye dabari, ken falle, na malikiyan do jinna, a do gotten do haadamarenmen xa dabari.

A da ɲamariyen kini ken Nikkinaare ya yi, nan ti a nan mirindi. Nikkinaare ke mirindi, kame wujuune tanmpille wujuune a do wujunu naxati miranyaaxe. A ga da ken dabari a ga duguta, a d'a koyi Alla yi. A ti: «In kaama, an ga da ɲamarifi be kin'in ɲa nan t'in n'a dabari, in duguta.» Alla saage na ɲamariyen kin'a yi nan ti a nan saage miriyi fillanden ɲa. Nikkinaare ke saage mirindini, kamo sikki tanmu a do sikko. A saage yillene katt'o kaman ɲa, nan ti: «An ga da ɲamariye be kin'in ɲa in d'a xa dabari, in duguta.» O kaman da kun mirankaccu ya wutu, n'i ɲa annebinyinmun ɲa, kame do tanpille do wujunu naxati annebinyinme. Komo ku sikki do tanmun do sikko, a da kun ya ɲa xayifaarun ɲa.

Xa in marenmu sooninko! A ma ku fo wo fo xayidagana laahara. A d'a su xayiriini duna ya yi. Ken ya saabu da in ke Saako Banjugu Sunbunu in ga tini sere be ga na ti duna fi ma kije ke di in ke da, a m'a bogu in dan ke Saako Banjugu ga tini an ken ya ma ken bogu xa duna fin nan fuɲu ken ɲa. Baawo kame ke do tanpillen do wujunun naxati annebinyinme, a do komo ku sikki do tanmun do sikko, xayifaaru, Alla m'i xayidagana noqu su a ga ma ɲa duna ya.

Sere be ga na ti ken duna fi ma ke bogu, in ke wa tini an ya m'a bogu. Xa duna ken fin nan danginta ken ɗa. A ri duguta ken ɗa a da Tawureeta yanqandi katta nebillayi Muusa yi. A d'a riiti katt'a yi duna ya. A ri duguta, a da Linjili yanqandi katta nebillayi Isa yi, a d'a xayɗi katta yi duna ya. A ri duguta a da Jaburu yanqandi katta nebillayi Dawuda yi, a d'a yanqandi katt'a yi ke duna ya yi. Ken bire nan ri Xuraane yanqandi katta Mahamadu ya, a d'a riiti katt'a yi ke duna ya. Jabali Huudi na ke duna ya di. Jabali Nuuru na ke duna ya di. Jabali Tuurisiina na ke duna ya di. Bayitilimaamuuri na ke duna ya di. An tuwaaxun nan r'a yi nan ti komen d'i kama, axa na teremenden jaana ke duna ya di jonko ke di, an ga geɗene, ma an ga nimisini. Kun xobefoonu ni kan? Arijana follaqu ku segi. A da Jahannaba dabari follaqu ɗeri. Alla ga tagandi, kame ke do tanpillen do wujunun naxati annebinyinme, a do xayifaarun komon sikki do tanmun do sikko, a da tanpille do karago sugandi bakk'i ya, na karago sugandi bakka ken tanpille do karago yi, n'i ja fasanjunta yi. A da baane sugandi bakka ken karago ya yi. A da duna taga t'a ya sababun ɗa.

Birahima Xibaare

Annebinyinme yogo bange, a toxon ga ni Birahima. I ti nabillayi Birahima ya ni Birahima gide. A xa ni annebinyinmen ya. Xa a faaba ni tagen ya. A

faaba ga ni tunkanyugo be maxa, a toxon ya ni Nemiruuji, yogonu na ti Nemiiru. Birahima faaba yan n'a gollun dabarini. Soron xosi ti Birahima faaba ni Nemiruuji ya. Ken fe, Nemiruuji tagen yan d'a saara. Birahima faaba yan ni Nemiruuji munonun sekke. Nemiiru mareye ke haqe, a yan ni kun taga gollen su dabarini a koota. Ma a ga riini xirisaaxu. A ga xirisaaxu, Namiiru d'a xiri koota yogo nan t'a danja: An faayi an xooraxun ya, an n'a tu renme fe an ga d'a kita, waaxi fe a ga d'an batte! A xa hadamarenme, kallen ga na toxo riini, soxoode ga nt'an falle, an konpon raqen sankunu ya. Ken ni fo fana. A fillande, hadamarenme, waxati wa riini Alla ga na wuyun kin'an ja, an yinme ra ntaxa katta na fo muuru n'a r'an raqe. An ga soxoodu ku be bangandini, an ga na xat'i tugunnun ja, i xa na xat'an xooren ja. Tage! I ke w'a mulla an na yaxare yaxi. A ti seye nt'i danja Namiruuji. I ke ni an ken ya mareyen noxo!

Namiiru da namariyen kin'a yi, na naaburen kin'a yi, a n faayindi deben ja. I ga na fo wo fo koy'a yi, a na t'i nt'a yi. Xa be su w'a mulla i renmen nan kin'a yi, m'i na tunkanyugo ke xeerin yogo yiga. Baawo bannaaxun saabu da, ma a ga fesexini nan t'i ke ya ni Alla.

A ken yan da Jahannabankan do Arijannankan dabari duna yi, fakke saabu da. A lagari namaariyen kinni tage ke, a n bogu deben ja a n daga yaxare

muuru. Jaaxa a d'a ji tuwaanon da k'a da nan ti: A ga n'a ji yaxare be muurunu, a nan ja yaxarin jagooninten ya. Ken wa riini renme bangand'a da, a jaana saanen ya duna su g'a tuunu. Har'a faatiyen falle soron g'a masalan koono. A d'a xayin katta debe yogo tunkanyugon ja, a daga yanq'a kanma. A g'a dantax'a da nan ti: Namiiru tagen ya ni, i w'a mulla nan yaxi. Namiiru d'i wara riini katt'a yi. A da faaren xayin i da xusun kafu me yi. Fo wo fo wa jaxalini, nan t'i ke da ke renme ke a ga na ke wari, a n'a muurunu ya. Jaaxa soron faqilun ga ku be kanma a ken kiilu nta kun kanma. Xuso wa no, a xaso xusaaxun di do jagooniye saabu da jaru sire xant'a yi. I ga na fo wo fo riti a na t'a yi i ke yexi fo feti ke. Ma a ga riini n'i kitten soxu jagooninte ke kanma. Ma tunkanyugo ke ga momene. A momeyen kori tonono a yi ma a ga koono i raqen di, nan ti: Ke dakkabanan xuso su ri an ken maxa fo kita ma ke xuso, Namiruuji me tunkanyugo ga ni sere be jikken ja, a d'an wara katt'i ke yi i xa ya na yere tunkanyugo, an ken maxa fo yaxi ma ke fo jagooninte t'an na ken ya mulla. An do ke ga na daga Namiruuji wa kutin'i ke di. I ke g'a mulla an na fo be yaxi ke fe. A t'i ke na ke ya mulla. Yugo ga yaxare be mulla an katta n'a ya mara. I da ken yaxare muuru n'a wanqi n'a kin'a yi.

Ken falle Alla ga lefi na Namiruuji fankan bonondi, a d'a koyi soron ja nan ti renme wa saarene a

jamaanen ɗa a ga riini a fankan bonondi. Sere be nda kuyi ken na dag'a ko Nemuruuji da, nan ti: «Renme wa riini saare an jamaane ke, a g'an mareyen dugutandini an ɗa.» Ke yan toxo konini Namiruuji da, ma a ga roono a haqilen ɗa. Ma a ga soro sugandini kun siginto ga do yaxarin nuxunto batten ɗa. Yaxare be ga na saare ti yugon ɗa, i n'a renmen kari. Yaxare be ga na saare ti yaxare, i n'a renmen wara.

Alla ri Birahima warijaxen kini saaxen ɗa ken noxo, ma a saare waxatin ga riini. A koota Alla da xenqon ya wara jamaanen seren su ya. Birahima saare sere ma seed'a yi. Saaxen do faaben d'a muxundi ma a ga xoorono. A saage faaben golli dabarinton wuttu nan dag'i gaaga. Xa a ga na ri sigi jama be yi, a na ti fo faay'i maxa a ga gaagene de! Xa toora ba g'a yi a me nafa nt'a yi i be g'a mulla. Gell'i kiilunun ga ma sigi do digaame ke, m'i ga riini i kiilunun ga sikki d'a yi na digaame ke sege sege ma i g'a tuunu nan ti, a faay'i kun allanu ya bexunu. I dag'a ko Namiiru da. A t'i nan fate Birahima yi ren bononten ya ni. Baawo a koota Namiruuji yinme w'a mulla nan dangi haqen ɗa. I ga xoto do Namiruuji ya, a d'a ko faaben da t'i haajun wa yokku yogo yi, a n'i kini Birahima yi, a d'i na ri bulunɗen ɗa.

Faaben d'i dabari n'i kini Birahima ya tuwaaxu nta janbaye di. Birahima daga ma a ga kijene jaman ɗa nan kujindi. Ken falle a ti fo faay'i maxa gaage fon

ya ni xa toora be g'a yi a me nafa nt'a yi i be g'a mulla. I da me yaaxon faayi. Namiruuji soyi a d'a sunbu sunbu n'a wutu na sox'i taanun kanma. A ti: «Birahima ren bononten ya ni!» A d'i jonkon kin'a yi, a daga.

I toxo Namiruuji noxon fakka ma sumunden ga gilli. I ga daga gunne munonun sumundi koota be, Birahima dag'i munonu be ga kaanun ɗa, a d'a su kara na yiden jong'i su fo dinkan kunken ɗa. I ga giri gunnen ɗa, i ga ri na follaqen wuji i d'a su kara karanten ni ni. Manxanɗen ga sigi, i ti: «Namiiru! Maxa ke ro sere su Birahima ga fe.» A ti: «La, Birahima ni ren bononten ya mannin d'axa melind'a yi?» I ti: «Namiiru! An duɗe wo, an bara ke wo, ke ni Birahima ya golle yi. Baawo a baane yan kira kaanu ku di.»

I xoto d'a yi, ma a ga roono a haqilen ɗa. A t'i na faaren wara Birahima yi. I dag'a xiri. A ga ri, a ti: «Birahima, an ken yan d'o ku Allanu kara?» A ti: Eh! Namiiru! An ken be ga ti an ya ni Alla yi! An ya sefe ni ke yi? Alla ken nta gaare siitini hadamarenme yi! Xa i n'an tirindi: An seed'a yi, ma an d'i kitten d'a ragana i ga karana ya? A ti: Ayi i ma ti an d'i kara de! Xo an baane ga kira kaanu ku yi ya ni, ke golle xa dabari, ken ya ni o ga ti ma an yan d'i kara. A ti: Namiiru i ke fe. A ti: «An ga fe sere be ga ni, an nan xaw'a tuunu!» A t'i ke kir'i konpe ke ya di, xa manxanɗen ga gabo i mullin ɗogonti m'i ga riini

palanteeri ke ya, i yaaxen w'a yi i w'a yi na me soppi. A ga toxo fo xoore ke baane, a butu na yiden sox'i kunken ɗa a wa sikki. I ke wuru nan daga soxu. I ti: Toɗun ya ni toɗun ya ni! I da Birahima wara. Ken Birahima a xa joppe jabuura kocce ke ya di. A faaba ni tagen ya a yinme ni tagen ya. Xa danbe ma kon'a xa yi janmu ma kon'a yi. A dangi.

Daawuda Xa Na Tage

Alla da ɗamariyen ɗa nebillayi Dawuda ya da, bire be a ga da Alla ɗaaga nan t'a na feera kin'i ya i ra ga birene t'a yi, i ga nta riiba yigana, i ga nta haraami fo yigana. Mexe ga nta dagana i noxon di. Alla xosi tagaaxun gundon kin'a yi. A ga da «aaya» be kin'a yi, a ga na sigi koccen kanma, ma a ga na sigi giden kanma, n'a ko, gide ke ga xajene nan ɗa ji dunben ɗa. Ken ji dunbe, mexen na bakk'a kanma nan senb'i dura. Fo siren xa na senb'i duran ɗa. A da ken gundon kini Dawuda fana ya yi. Ke be ga ni mexe sire, a n'a wara ma a gan sinpi. Ken bire a g'a gollini n'a ɗa ke be a n'a ɗa ken ɗa.

Sinbon ya joppe tagon renmun maxa. Dawuda kiyen dangiyen falle, Fuluman xa ri ken falle.

Xa, an wa tanmu do baane tirindini lenki nan ti labon do tuntu, kan nan xasa? A wa tini tuntun yan xasa labon ɗa. A xa gaaren ya ni. Labo yan xasa tuntu yi. Baawo Dawuda da labon dabari duna, n'a ji a ma sewu sigindi. Tago! Saado an ga mexen xajana

n'a ja labo, an joppene sewun ya, na mexen xaja. Dawuda ga labon dabarini sewu ma sigi, sefe ma ri tuntun ja. A ga joppe na «aayan» ko ti mexen nan ja ke be, ken ni labon ya. Ken falle a ri mexentefun dabari, ken falle a ri mexenwunon dabari, ken falle a ri mexendoroken deberi, ken falle a ri mexenkufunen dabari n'a ni sewu ma sigi. Sefe ma ri tuntun ken xa. A toxo ken ya ma a ga riini na kaafanun do tanmun dabari. Xa janmu ma xir'a yi de, danbe xa ma kon'a yi. Xa tagaaxu ke feeran be ga ni ke yi a ga ja danben do xeyen ja, a jopp'a ya yi.

Sileemanu Bun Dawuda ri. Alla da fo wo fo su xaay'a da ma a ga riini na fanken si xaaya n'a kin'a yi. Sileemanu xa da tagaaxun ja ti kocce ke ya, xa janmun ma kon'a xa yi, danbe ma kon'a yi.

Ken falle Lanbaranin kiyen ri. A xa d'a ja tagaaxun ya kanma. Ken dangi. Xa a da yugu karagi toxo. Kun ga ni Sinbo, Siinbo, Sisinbo, Jukatafi, o ma karaganden toxon tu. Kun yugu karagi yan ni Alla faaren gajanyokkun dabarini, a do kaafirinun ga me yi bire be. Xa Dunfayilon ya do faaren nan legeri do me yi.

I xa kiyen dangi. Tagadunmanun xosi ti: «Annabintage Dunfayilo.» Ken xa ni tagaaxu ke ya gollen kanma. Ma a ga dagana Barago tonbonjen kanma. Kisima Baano da xirisin dokkon tuns'a yi. Annabin yinme ke da digan baane ko, a wa finna tagadunmanun maxa. Baano yan joppe tagadu

xirisaaxun ɗa Baaraago. Baano, taga fana tangawaaru, a janmun ya ni Jankunba. A fillandin ni taga Filla Kuruso, sikkadin ya ɗa a ken annebin yinme ke tagen ɗa a ga ni Annabintage Dunfayilo yi.

Baano da dokkon wutu n'a sagata faaren Madiina. Na dokko ke xaliif'a yi. A ti: «Baano.» Baano ti: «N naamu.» A ti: «In ra nt'axa xirisindokkon ragana, in ra nt'a walla. Xa in wa dagana a ko faaren da, a ga na fo be ko.» A ga d'a ko, faaren ti : «Dunfayilo! Dokkon raga.» A ti: «Annabi, an da ɗamariyen kin'in ɗa, in na dokkon raga?» A ti: «Yobo a raga.» A t'i n'a ragana kan daliilu kanma? A ti laada be taaxe ga da tannaxate siine baga, i ke annabi maxa Alla kutaye ga fe, a wa dagana diinan di a wa dagana sariyan di. Ke digaame koni tagen renmen ya da annabi yinme daagen ɗa. Xa a sababun ɗa Baano ga daga faarannaaxun tuns'a yi ya. Kame a do tannaxate do janmunu naxati yan marandi Barago tonbonɗe ke kanma. Xa i marandi ti yaaguransiraaxun do haqila siren ya.